

Aviasiya hava proqnozlarının ödənişliyinin qiymətləndirilməsi metodları

Aviasiya meteorologiyası sahəsində İKAO-nun 3-cü Əlavəsində tövsiyyə olunan təcrübə və standartlara əsasən aerodrom üzrə hava proqnozları və enmə-qalxma proqnozları proqnostik sistemdə əhəmiyyətli rola malikdir.

3-cü Əlavə hava proqnozlarının tərkibini, fəaliyyət müddətini və düzəliş qruplarının əlavə olunmasını təyin edir. Bundan əlavə, İKAO-nun 3-cü Əlavəsində olan B qoşmasında TAF/TREND, zonal və marşrut üzrə proqnozlar üçün ekspluatasiya nöqtəyi nəzərdən məqsədəuyğun dəqiqliyi tam olaraq təsvir edilmişdir.

Operativ təcrübədə proqnozların ödənişliyinə nəzarətin bir neçə metodu mövcuddur. Buna misal olaraq Met-Alliance (Avstriya, Almaniya, İrlandiya, Hollandiya və İsveçrə), Birləşmiş Krallıq metodu, Kanada metodu, NOAA metodu və s. Qeyd etmək olar.

MDB ərazisində əsasən Sankt-Peterburq Radar Meteorologiyası İnstitutu (İRAM) tərəfindən hazırlanmış metoddan istifadə edilir. Meteoroloji kəmiyyətlərin proqnozunun ödənişlik prinsipi – meteoroloji kəmiyyətlərin qiymətlərinin proqnozlaşdırılan intervalının faktiki müşahidə olunan qiymətləri arasında uyğunluq dərəcəsindən ibarətdir. Aviasiya hava proqnozlarının ödənişliyinin avtomatlaşdırılmış qiymətləndirilməsi faktiki məlumatların METAR və SPECI kod formaları və proqnostik məlumatların TAF kod formalarından istifadə etməklə həyata keçirilir. Ödənişliyin qiymətləndirilməsi verilmiş aerodromlarda METAR və SPECI məlumatlarında müşahidə olunan hava şəraitinin aerodrom üzrə TAF hava proqnozlarının tutuşdurulmasına əsaslanır. Proqnozun fəaliyyət dövrü (9 saat (FC) və 24 saat (FT)) METAR məlumatlarının periodikliyindən asılı olaraq yarım saatlıq intervallara bölünür. TAF proqnozu dəyişiklik qrupları nəzərə alınmaqla müşahidə anında hər bir meteoroloji kəmiyyətin mümkün proqnostik qiymətlərinin toplusu kimi ifadə olunur. Yarım saat intervalında proqnoz o zaman özünü doğrultmuş hesab edilir ki, əsas proqnoz və ya alternativ proqnozlardan biri (TEMPO dəyişiklik qrupları arasında) müşahidə nəticələrinə görə təsdiq olunur. Dayanıqlı dəyişmələrin proqnozu (BECMG və FM) əsas proqnozun bir hissəsi olub, alternativ proqnoz kimi qiymətləndirilmir. Yağıntı proqnozu heç olmasa bir müşahidə dövründə müşahidə olunarsa ödənilmiş hesab edilir. Yağıntı proqnozu həmçinin yağıntı proqnozlaşdırılmadıqda və müşahidə olunmadıqda da ödənilmiş hesab edilir. PROB proqnoz qrupunun ödənişliyi qiymətləndirilmir.

Proqnozların ödənişliyi faizlə qiymətləndirilir, belə ki, burada yağıntıların təsiri 10% və qalan digər 5 qiymətləndirilən elementin (küləyin istiqamət və sürəti,

görünüş məsafəsi, buludların aşağı sərhəddinin hündürlüyü, atmosfer hadisəsi) təsiri 18% kimi qiymətləndirilir.

Proqnozların ödənişliyinin və verifikasiyasının hesablanması meteoroloji elementlərin sərhədd qiymətlərindən asılıdır. Meteoroloji kəmiyyətlərn proqnostik qiymətləri hər bir aerodrom, ölkə üçün təyin oluna və ya METG qrupuna daxil olan ölkəllərin ümumi qiymətlərinə uyğun ola bilər. Qiymətləndirilmə zamanı meteoroloji kəmiyyətlərin aşağıdakı sərhədd qiymətləri təyin olunur.

B Qoşmasının kriteriyalarını tətbiq edərkən əhəmiyyətsiz hava şəraitinin dəqiq proqnozu aviasiya üçün əhəmiyyət kəsb edən hava şəraitinin dəqiq proqnozu kimi nəzərə alınır.

Cədvəl 1

Meteoelement	Proqnozun dəqiqliyi	Ödənişlik (%)
Küləyin istiqaməti	$\pm 20^\circ$	80% hallarda
Küləyin sürəti	± 10 km/saat (5düyün, 3 m/s)	80% hallarda
Küləyin şiddəti	Kriteriya yoxdur	80% hallarda
Görünüş məsafəsi	800m-ə qədər ± 200 m 800-dən 10km-ə qədər $\pm 30\%$	80% hallarda
Atmosfer hadisəsi	Hə, yox	80% hallarda
Buludluğun miqdarı	BKN və ya OVC 450 m- 3000 m	70% hallarda
Buludun hündürlüyü	300 m-ə qədər ± 30 m 300m-dən 3000 m-ə qədər $\pm 30\%$	70% hallarda

Lakin sadə hava şəraiti mürəkkəb hava şəraitindən çox olduğuna görə proqnozların ödənişliyi (%) mürəkkəb hava şəraiti proqnozlaşdırılmasa da belə yetərli olacaqdır.

H. Əliyev aeroportunda da İRAM tərəfindən hazırlanmış avtomatlaşdırılmış verifikasiya sistemi tətbiq edilmişdir.

İRAM avtomatlaşdırılmış verifikasiya proqramına uyğun olaraq H. əliyev aeroportunda hava proqnozlarının ödənişliyinin orta illik qiyməti 90% və daha çox təşkil edir.

TAF FT qiymətləndirmə jurnalı UBBB 01.01-10.01.2014

ddd ff	Proqnoz elemntləri						Proqnozun qiymətləndiril məsi
	ddd	ff	vvvv	hshshs	t.a.h.	yagıntı	
0100/0124	+	+	+	+	+	+	100.0
0106/0206	+	+	+	+	+	+	100.0
0112/0212	+	+	+	+	+	+	100.0
0118/0218	+	+	+	+	+	+	100.0
0200/0224	+	+	+	+	+	+	100.0
0206/0306	+	+	+	+	+	+	100.0
0212/0312	+	+	+	+	+	+	100.0
0218/0318	+	+	+	+	+	+	100.0
0300/0324	-	+	+	+	+	+	82.0
0306/0406	+	+	+	+	+	+	100.0
0312/0412	+	+	+	+	+	+	100.0
0312/0412 C	+	+	+	+	+	+	100.0
0400/0424	+	+	+	+	+	+	100.0
0406/0506	+	+	+	+	+	+	100.0
0412/0512	-	+	+	+	+	+	82.0
0418/0518	+	+	+	+	+	+	100.0
0500/0524	+	+	+	+	+	+	100.0
0506/0606	+	+	+	+	+	+	100.0
0512/0612	+	+	+	+	+	+	100.0
0518/0618	+	+	+	+	+	+	100.0
0600/0624	+	+	+	+	+	+	100.0
0606/0706	+	+	+	+	+	+	100.0
0612/0712	+	+	+	+	+	+	100.0
0618/0718	+	+	+	+	+	+	100.0
0700/0724	+	+	+	+	+	+	100.0
0706/0806	+	+	+	+	+	+	100.0
0712/0812	+	+	+	+	+	+	100.0
0718/0818	+	+	+	+	+	+	100.0
0800/0824	+	+	+	+	+	+	100.0
0806/0906	+	+	+	+	+	+	100.0
0812/0912	+	+	+	+	+	+	100.0
0818/0918	+	+	+	+	+	+	100.0
0900/0924	+	+	+	+	+	+	100.0
0906/1006	+	+	+	+	+	+	100.0
0912/1012	-	-	+	+	+	+	64.0
0918/1018	-	-	+	+	+	+	64.0
1000/1024	+	+	+	+	+	+	100.0
1006/1106	+	+	+	+	+	+	100.0
1012/1112	+	+	+	+	+	+	100.0
1012/1112 A	+	+	+	+	+	+	100.0
1012/1112	+	+	+	+	+	+	100.0
1018/1118	+	+	+	+	+	+	100.0
Cəmi 42	42	42	42	42	42	42	97.4
Odənib	38	40	42	42	42	42	
Odənilməyib	4	2	0	0	0	0	
Təminat %	90.5	95.2	100	100	100	100	